

PRO

HANDLINGS- PROGRAM

Gäller 2022–2026

PRO20
KONGRESS **22**

PRO, Sveriges pensionärer för gemenskap och förändring

PRO ska erbjuda gemenskap och meningsfulla aktiviteter för landets pensionärer, förbättra livet för äldre genom att arbeta för samhällsförändringar och bättre levnadsvillkor, vara en del i det livslånga lärandet och folkbilda utifrån organisationens värdegrund samt värva medlemmar och vara en så attraktiv organisation att medlemmarna känner ett stort värde i sitt medlemskap.

Handlingsprogrammet är en utgångspunkt för alla i PRO som ställer krav på en bättre tillvaro för Sveriges pensionärer. Vi har samlat PRO:s ståndpunkter med korta motivtexter i programmet som kan användas både i det opinionsbildande arbetet och i påverkansarbetet centralt, regionalt och lokalt. Vill du fördjupa dig i någon fråga hänvisar vi till PRO:s webb pro.se. Där finns rapporter, remisser med mera samlade.

Leva livet hela livet

Vi äldre blir allt friskare, bättre utbildade och vi lever längre. Till skillnad från tidigare generationer har många äldre i dag ett aktivt och utvecklande liv efter pensioneringen.

Men pensionärer är ingen homogen grupp. Det finns sociala skillnader i ohälsa och för tidig död. PRO är, och ska vara, en organisation som strävar efter goda levnadsvillkor och bästa möjliga hälsa, vård och omsorg för alla pensionärer. Utgångspunkten är att leva livet hela livet.

PRO vill lyfta fram de positiva sidorna av pensionärlivet. Vi vill göra livet för äldre tryggare, friskare och mer meningsfullt. Vi vill också samverka över generationsgränserna. För en organisation som PRO är klimat- och miljöarbetet centralt för att kommande generationer ska kunna leva ett bra liv.

Allt sedan PRO, Pensionärernas riksorganisation, startade 1942 vilar verksamheten på två ben – ett ben för gemenskap och ett intressepolitiskt ben.

Genom en mängd meningsfulla och trevliga aktiviteter erbjuder PRO social samvaro för pensionärer. PRO har dessutom en utbredd studieverksamhet med tusentals studiecirklar och kurser runt om i landet. Studieverksamheten sker i samarbete med ABF och PRO Folkhögskola.

Det ska vara möjligt att lära nytt hela livet. Särskilt viktigt för PRO är att med studier möta den snabba digitaliseringen som riskerar att leda till utanförskap hos äldre. En betydelsefull del i det livslånga lärandet är PRO Folkhögskola.

PRO är också en intressepolitisk organisation som påverkar samhällsutvecklingen för att förbättra pensionärers levnadsvillkor. Vi är en självständig, partipolitiskt och religiöst obunden organisation som alltid utgår från äldres behov och intressen.

PRO har en viktig roll i samhället, inte minst mot bakgrund av att det blir fler äldre i samhället. Vi har under de senaste 80 åren påverkat samhället till det bättre för äldre. Samhället står ständigt inför nya utmaningar, vilket gör PRO:s roll lika relevant i dag som vid starten.

Fortfarande finns dock stora orättvisor bland äldre som slår igenom i förtida död, sjukdomar och ekonomiska villkor. Med många medlemmar bildar PRO opinion för att påverka politiker och andra beslutsfattare kring frågor som är viktiga för äldre.

PRO är pensionärernas starkaste röst i samhällsdebatten!

Solidaritet och rättvisa – PRO:s grundläggande värderingar

PRO verkar för alla människors lika värde och ett samhälle som präglas av solidaritet, rättvisa och medmännisklighet. Valfärden är till för alla – inte endast för ett fåtal med goda ekonomiska resurser.

Alla har rätt till ekonomisk trygghet och en trygg livsmiljö. Samhället ska erbjuda god vård och omsorg för alla medborgare efter behov. En solidariskt finansierad välfärd av hög kvalitet är en förutsättning för jämlikhet och jämställdhet.

Ett samhälle som är jämlikt och jämställt är bra för alla. PRO vill se ett samhälle där vi solidariskt ställer upp för varandra, där de ekonomiska skillnaderna minskar, där kvinnor och män är jämställda och där alla känner sig välkomna oavsett ålder, funktionsnedsättning, kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

PRO är en feministisk organisation där inget kön står över något annat.

Attityder och värderingar behöver ständigt diskuteras, där respekt för allas lika värde formas i våra vardagliga handlingar och i vår gemenskap.

För PRO är det självklart att motverka diskriminering på grund av ålder men även andra former av diskriminering, inte minst främlingsfientlighet.

PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmännisklighet sträcker sig längre än till Sveriges gränser. PRO är med och påverkar livsvillkoren för äldre även internationellt.

PRO är en välkomnande, öppen och stark organisation!

PRO påverkar

Tiden som pensionär är för de flesta en fin tid. Men livet som pensionär är inte jämlikt. Människor har olika livsvillkor, olika ekonomiska förutsättningar och olika stark hälsa. Livet förändras ju äldre man blir. Att man som äldre ska kunna leva ett bra liv trots sjukdom, ofrivillig ensamhet och ibland knappa ekonomiska resurser ställer stora kvar på samhället.

PRO:s uppdrag från medlemmarna är att uppmärksamma och tydligt säga ifrån när det gäller brister och orättvisor som drabbar pensionärer. Det kan gälla otillräcklig omsorg om äldre, svagheter i pensionssystemet, orättvis beskattning av pensioner eller bristen på ändamåls-enliga bostäder med rimliga hyror.

Vi använder vår gemensamma styrka till att påverka i frågor som rör vår vardag och våra liv. PRO ska påverka samhällsutvecklingen genom att visa på goda exempel och komma med konstruktiva förslag på förbättringar.

Vi lever alla i ett digitaliserat samhälle med nya och ständigt nya möjligheter. Ingen kan avstå från deltagande, vi är ständigt mer eller mindre uppkopplade med de möjligheter det ger. Tillgång till information och kommunikation finns på ett sätt som vi inte ens utopiskt kunde förstå oss under vår uppväxt. Vi vänjer oss och utnyttjar tekniken som individer men har ännu inte i föreningslivet nått fram till att helt utveckla tjänster för medlemmar och föreningar.

Under mandatperioden ska PRO verka för att digitaliseringen blir ett fungerande verktyg för pensionärer. Det innebär att vi hittar modeller där vi säkrar den digitala nyttan för alla, även de som idag står utanför. Vårt föreningsliv utvecklas där den moderna tekniken är en självklarhet.

PRO är en aktiv organisation som kräver att äldre respekteras. Vi har ett verkligt inflytande främst inom de områden som rör äldre i samhället. Vi strävar efter att pensionärernas röst och erfarenhet även i övrigt tas tillvara i samhället.

Ju fler vi är desto starkare blir vi!

Under kongressperioden 2022 till 2026 prioriterar PRO följande viktiga områden: pensionärens ekonomi, äldreomsorg samt tandvård.

Pensionärens ekonomi

Alla har rätt till ekonomisk trygghet. Ett samhälle som är jämlikt och jämställt är bra för alla. PRO vill se ett samhälle där vi solidariskt ställer upp för varandra och där ekonomiska skillnader mellan människor minskar. Pension är uppskjuten lön och ska beskattas som sådan.

- Alla pensionärer ska ha goda och trygga levnadsvillkor.
- Den allmänna pensionen ska höjas väsentligt genom bland annat höjda pensionsavgifter.
- Lika skatt ska gälla för pension och lön. Detta ska även omfatta sjuk- och aktivitetsersättning.
- Arbetslivet behöver reformeras för att möta de krav som en höjd pensionsålder innebär.
- Den så kallade bromsen i pensionssystemet ska slopas.
- En samlad och bred översyn av hela pensionssystemet ska genomföras.
- Bostadstillägget, som baseras på inkomst och bostadskostnad, ska efter individuell prövning utgå med 100 procent av max 8 000 kr/månad till ensamstående och maximalt 4 000 kr till den som delar hushåll med en annan person. Bostadstillägget ska räknas upp årligen.
- Informationen om möjligheten och rätten till bostadstillägg ska förbättras.
- Endast seriösa aktörer ska ingå i premiepensionssystemet. Liksom hittills ska det finnas ett ickevalsalternativ.
- Ett sätt att göra pensionssystemet mer jämställt är att halvera förskottsrentan.

Pensionen är den största anledningen till oro bland dem som är på väg att lämna arbetslivet. Pensionerna har de senaste åren halkat efter löntagarna vad gäller ekonomisk utveckling. Det beror på att pensionssystemet är underfinansierat, att pensionen varierar mellan åren på grund av den så kallade bromsen i pensionssystemet och att pensionärer betalar mer skatt än löntagare.

Det är en skam för ett välfärdssamhälle att det finns en stor grupp pensionärer med oförsvärligt låga pensioner. Klyftan mellan lön och pension har dessutom ökat över tid. Om ingenting görs kommer denna klyfta att öka ytterligare.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner är alltför stor. Det beror framför allt på ett arbetsliv som inte är jämställt och därför påverkar pensionen, men också på att marginaleffekterna i pensionssystemet för kvinnor med låg pension förstärker dessa orättvisor.

Beslut har fattats att höja pensionsåldern. För att det ska bli möjligt för fler att arbeta längre måste arbetsmiljön bli bättre inom yrken där många går i pension i förtid. Till dess att detta har uppnåtts bör höjningen av pensionsåldern pausas.

Trygghetssystemen måste också omfatta den äldre arbetskraften. Höjd pensionsålder får inte innebära ökade klyftor inom pensionärskollektivet. De höga marginaleffekterna för pensionärer med låga inkomster måste därför åtgärdas.

De behövs en ventil i pensionssystemet för äldre som slitit ut kroppen i förtid. Ingen ska behöva ta ut sin pension i förväg och göra en låg pension ännu lägre. Pensionen måste utvecklas i takt med löne- och kostnadsutvecklingen i samhället. Därför ska den automatiska balanseringen, den så kallade bromsen, avskaffas. Om inte bromsen avskaffas bör en gas införas i systemet, som innebär att en utdelning till pensionärerna sker när fonderna når en viss nivå.

Ett sätt att göra pensionssystemet mer jämställt är att halvera förskottsräntan så att inkomstutvecklingen blir mer jämn över tid. Detta gynnar kvinnors pensioner.

Lika skatt på lön och pension är en rättvisefråga och något PRO arbetar för sedan lång tid men där vi ännu inte nått ända fram. En tillfällig skattesänkning för alla som arbetar innebär att skatteklyftan mellan lön och pension finns kvar åtminstone till 2023, vilket är oacceptabelt. Pension är uppskjuten lön och ska beskattas så.

Pensionärer med låga inkomster kan få tillägg till sin pension för att täcka boendekostnaden, men bostadstillägget har inte anpassats efter de verkliga boendekostnaderna på många år. När en sådan anpassning skett bör ersättningen därefter följa utvecklingen av index för hyreskostnaderna. Det krävs dessutom informationsåtgärder för att fler ska söka bostadstillägg. Det är alltför många som inte söker trots att de är berättigade till det.

Tidigare fanns en grupp pensionärer som tillhörde ålderspensionssystemet och som benämndes förtidspensionärer. Gruppen förtidspensionärer har numera förts över från pensionssystemet till sjukförsäkringen och uppbär i dag sjukersättning. Gruppen särbehandlas därför i förhållande till ålderspensionärer när det gäller skatteuttag och nivån på bostadstillägg. Denna särbehandling måste upphöra.

God vård och omsorg för äldre

Äldre har rätt att leva ett bra liv hela livet i trygghet och med bibehållet oberoende. Äldre ska vara delaktiga och omsorg ska ges efter behov. Samhället ska erbjuda god omsorg för alla äldre. Äldre ska ha goda levnadsförhållanden. Valfärden är till för alla. Medarbetarna inom vård och omsorg ska ha goda arbetsvillkor och bra utbildning. Det skapar förutsättningar för en vård och omsorg av god kvalitet. För att kunna rekrytera medarbetare till äldreomsorgen i framtiden måste arbetet göras mer attraktivt och arbetsvillkoren förbättras.

- Äldre ska tillförsäkras goda levnadsvillkor, vilket ska anges socialtjänstlagen.
- Kvaliteten och likvärdigheten inom den svenska äldreomsorgen ska säkerställas med en äldreomsorgslag.

- Äldreomsorgen behöver ökade resurser.
- Personer som har fått hemtjänst beviljad ska fritt kunna förfoga över serviceinsatserna.
- Alla äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt som är undersköterska.
- Antalet personal som besöker äldre i hemmet måste begränsas.
- Stödet till anhöriga måste förbättras.
- Arbetet inom vården och omsorgen måste göras mer attraktivt genom trygga anställnings- och arbetsvillkor.
- Heltidsarbete och tillsvidareanställningar ska vara norm inom äldreomsorgen – delade turer ska tas bort.
- Alla äldre ska kunna äta mat som är av god kvalitet och som är lokalt tillagad.
- Personalen i äldreomsorgen måste ges goda kunskaper i svenska språket.

Pandemin har synliggjort bristerna inom äldreomsorgen, vilket PRO under lång tid pekat på. Det behövs mer resurser för att komma till rätta med dessa brister. När vi blir äldre och krafterna tryter ska samhället erbjuda omsorg av god kvalitet. Ingen ska behöva tvivla på att omsorgen finns där när man behöver den.

Äldre har kunskap om hur de vill leva sitt liv och ska vara delaktiga i och ha inflytande över hur den egna omsorgen utformas. Anhöriga ska också känna trygghet i att deras nära och kära har det bra på äldreboendet eller i den egna bostaden med hjälp av hemtjänsten. Stödet för anhöriga behöver stärkas.

Äldre människor ska tillförsäkras en goda levnadsvillkor vilket ska anges i lagstiftningen. Dagens minimibetonade standard i form av *skäliga* levnadsvillkor ska ändras till *goda* levnadsvillkor.

Omsorgen och vården måste organiseras så att den äldres besök av personal begränsas. En fast omsorgskontakt är viktig. Personalen inom vården och omsorgen ska vara utbildad för sina uppgifter och ha geriatrisk och gerontologisk kompetens. Det är viktigt att medarbetarna får kontinuerlig fortbildning och har goda arbetsvillkor i form av tillsvidareanställningar, rätt till heltidstjänster och kollektivavtal. Äldre med demenssjukdomar behöver möta personal med hög kompetens och demensboende måste ha hög personaltäthet. Det måste skapas goda förutsättningar för ett professionellt ledarskap inom äldreomsorgen.

Stora personalgrupper uppnår pensionsåldern de närmaste åren och därför måste möjligheten att rekrytera ny personal uppmärksammas. En höjning av lönenivåerna och en ökning av bemanningen skulle kunna bidra till att göra arbetet mer attraktivt. Statusen på vård- och omsorgsyrken måste höjas. De kommunala pensionärsråden kan tillsammans med arbetsgivare och fackliga organisationer bidra i dialogen kring framtidens rekrytering till vården och omsorgen om äldre.

Att satsa på äldreomsorgen är en viktig jämställdhetsfråga. Arbetsvillkoren måste förbättras, heltid och tillsvidareanställningar ska vara norm. PRO vill även att de delade turer inom äldreomsorgen tas bort.

Mat – en källa till glädje och hälsa

Maten och måltiden är en källa till glädje. Alla äldre ska kunna äta mat som är av god kvalitet och som är lokalt tillagad, om möjligt av närproducerade råvaror. Inom äldreomsorgen kräver det kunniga beställare, riktiga kök och att personalen har kunskap om matlagning och närings- näringslära och framför allt tid. Det ska vara en självklarhet att äldre som bor på särskilda boenden eller har hemtjänst ska ha möjlighet att vara delaktiga i matlagningen och få äta mat tillsammans med andra.

Tänderna – en del av kroppen

Alla äldre ska ha tillgång till tandvård av god kvalitet. Begränsade ekonomiska resurser ska inte utgöra ett hinder. Äldre som har ett omsorgsbehov ska få stöd att sköta sin munhälsa. Det behövs mer forskning om äldres tandhälsa.

- Tandvården ska ha ett högkostnadsskydd som motsvarar det för hälso- och sjukvården. Ingen äldre person ska behöva avstå från tandvård av ekonomiska skäl. På längre sikt bör det övervägas om det behövs ett gemensamt högkostnadsskydd för hälso- och sjukvården och tandvården.
- Alla kommuner ska ha anställda tandhygienister med särskilt ansvar för äldres munhälsa.
- Det behövs en satsning på forskning om äldres munhälsa.

Ingen äldre person ska behöva avstå från tandvård. Tandvården ska ha ett högkostnadsskydd som motsvarar det för hälso- och sjukvården. På längre sikt bör det övervägas om det behövs ett gemensamt högkostnadsskydd för hälso- och sjukvården och tandvården.

Tack vare den förebyggande tandvården har allt fler äldre sina egna tänder i behåll. Men munhälsan förändras i samband med åldrandet, i synnerhet vid vissa sjukdomstillstånd och när läkemedel förskrivs som påverkar munhälsan. Alla vård- och omsorgsaktörer måste kunna uppmärksamma sambandet mellan munhälsa och den övriga hälsan samt ha kunskap om de tandvårdsstöd som finns, så att de bättre kan informera patienter och omsorgstagare. Grundläggande kunskap om munhälsa måste ingå i samtliga vård- och omsorgsutbildningar.

Alla kommuner ska erbjuda uppsökande verksamhet riktad till äldre och munhälsan ska vara en fråga som tas upp inom ramen för den uppsökande verksamheten. Alla kommuner ska ha tillgång till tandhygienistkompetens som systematiskt arbetar för att förbättra munhälsan hos äldre personer boende i kommunen.

Det behövs mer forskning om äldres munhälsa under alla faser av åldrandet, utifrån ett brett hälso- och livskvalitetsperspektiv.

Vårdvalssystemet för nödvändig tandvård riskerar att öppna upp för oseriösa vårdgivare, samtidigt som äldre som har rätt till den här typen av tandvård ofta inte är i skick att kunna välja en vårdgivare. Vårdvalssystemet för nödvändig tandvård måste därför avskaffas.

Det är angeläget att Folktandvården får vara kvar i alla regioner som en stor aktör inom tandvården. Regionernas uppsökande tandvård är bra och ska fortsätta, men den måste bli mer tillgänglig för äldre som bor kvar i sitt eget hem. Alla regioner har ett ansvar för uppsökande och nödvändig tandvård.

Pensionärernas röst – ökat inflytande och stärkta rättigheter

Äldres kunskap, erfarenhet och vilja att vara delaktiga ska tas tillvara i PRO-organisationen, i samhället och i politiken. I dag är de äldres och PRO:s insatser en ovärderlig resurs för samhällsutvecklingen. PRO motverkar alla former av diskriminering, inte minst diskriminering på grund av ålder. Åldersmaktsordningen ska brytas. Alla äldre har rätt att bli bemötta med respekt.

- Det behövs en kraftfull lag mot åldersdiskriminering.
- Det behövs en lag som reglerar pensionärsråden och gör dem obligatoriska.
- Alla beslutande politiska församlingar ska ha en representation av personer som är över 65 år motsvarande åldersgruppens andel av befolkningen.

Åldersdiskriminering innebär att människor tilldelas en särskild plats och roll i samhället enbart utifrån sin ålder. Förlegade och förringande attityder till äldre och åldersgränser finns inom flera delar av samhällslivet. Det behövs en kraftfull lagstiftning mot åldersdiskriminering som omfattar alla samhällets områden.

PRO är aktivt och påverkar på alla nivåer i samhället. Vi lyfter fram PRO:s åsikter till beslutsfattare i kommuner och regioner genom bland annat de kommunala och regionala pensionärsråden. På nationell nivå påverkar PRO regering, riksdag och myndigheter genom att vi regelbundet medverkar i regeringens pensionärskommitté och i utredningar och arbetsgrupper samt svarar på remisser.

Det är oacceptabelt att beslutande församlingar har ett underskott av personer över 65 år. PRO ska verka för att äldre finns med på vallistor såväl lokalt, regionalt som nationellt.

Forskning

Vid universitet och högskolor bedrivs mycket forskning som rör äldre. Den öppenhet som forskarvärlden numera visar gentemot det omgivande samhället ska PRO ta vara på. Det kan ske genom att vi för fram idéer om vad som behöver forskas på, medverkar i forskningsprojekt, ger synpunkter på hur forskning presenteras och medverkar i spridning av forskningsrön.

Ett jämställt pensionärliv

PRO anser att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Äldre kvinnors politiska, sociala och ekonomiska rättigheter ska stärkas med målet att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män. Det som händer i arbetslivet påverkar livet som pensionär. Vi arbetar för att motverka stereotypa föreställningar av personer oavsett kön. PRO arbetar för att ha en jämställd representation på alla nivåer i den egna organisationen. Allt arbete som bedrivs inom PRO ska genomsyras av en tydlig jämställdhetsprofil. Detta synsätt gör PRO till en feministisk organisation.

- De kvinnodominerade yrkenas löner och status ska höjas.
- Män och kvinnor ska ha tillgång till god vård och omsorg på lika villkor.
- Representationen i PRO:s beslutande organ ska vara jämställd, det vill säga lika mellan könen.

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter till ekonomisk trygghet och självständighet under pensionärsåren. För det krävs förändrade villkor på arbetsmarknaden och en mer jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Den strukturella lönediskrimineringen och undervärderingen av kvinnodominerade sektorer på arbetsmarknaden måste bort. Kvinnor och män ska ha tillgång till trygga anställningar på heltid.

Kvinnor och män ska bli bemötta på lika villkor i sina kontakter med hälso- och sjukvården och de ska ha tillgång till de mest effektiva behandlingsmetoderna utifrån sitt individuella behov.

Vård- och omsorgsforskningen måste ta hänsyn till de likheter, men också skillnader, som finns mellan könen.

Mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Äldre kvinnor och män ska kunna leva ett liv fritt från alla former av våld och ska ha samma rätt och möjlighet att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

För att detta ska bli verklighet krävs kunskap och studier. PRO ska därför i samverkan med PRO Folkhögskola, ABF och andra närstående organisationer utarbeta kurser och handledningar för förtroendevalda på alla nivåer.

Äldres boende

Äldre har rätt till en trygg livsmiljö och ett boende till rimlig kostnad. Även personer med låga pensioner ska ha möjlighet att bo bra. Fler bostäder för äldre måste byggas och befintliga bostäder anpassas till äldres behov.

- Byggandet av nya bostäder måste öka, framför allt hyresrätter och särskilda boenden med rimliga hyror som är anpassade för äldre.
- Kraftfulla åtgärder behövs från stat och kommun för att förbättra tillgängligheten i bostäder och bostadsmiljöer.
- Vi säger nej till marknadshyror.

Äldres livskvalitet är starkt kopplad till boendet och den omgivande miljön. Oavsett om man bor i egen villa, lägenhet eller på ett särskilt boende för äldre¹ är det någons hem det handlar om när vi talar om äldres boende.

Många äldre behöver bo i tillgänglighetsanpassade hus och lägenheter, men de behöver också närhet till service i form av till exempel livsmedelsbutiker, vårdcentraler, apotek och kollektivtrafik. Boendemiljön ska inbjuda till utevistelse och stimulera möten mellan människor.

I dagsläget finns det få boendialternativ för äldre att flytta till när bostaden blir för stor, för otillgänglig eller inte längre passar livssituationen. Många pensionärer har därtill svårt att få banklån för att köpa en ny bostad, samtidigt som hyresrätterna blir allt färre. Detta är stora hinder för äldre som vill skaffa en ny bostad.

¹ Enligt Socialstyrelsens termbank är äldreboende synonymt med särskilt boende för äldre. Särskilt boende för äldre är ett boende som tillhandahåller bostäder eller platser för heldygnsvistelse tillsammans med insatser i form av vård och omsorg för äldre personer med behov av särskilt stöd.

Staten och kommunerna behöver ta ett större ansvar för att det ska byggas fler bostäder för äldre samt för att befintliga bestånd reoveras och görs tillgängliga för äldre. Reparationer med standardhöjande åtgärder ska anpassas så att den boende kan välja olika nivåer och att hyreshöjningar i samband med detta trappas upp stegvis. PRO säger nej till marknadshyror.

Bostadsfinansiering och beskattning av bostäder måste förändras så att olika upplåtelseformer får likvärdig ställning på bostadsmarknaden, vilket bidrar till att rörligheten ökar.

I dag råder det mycket stor brist på särskilda boenden för äldre liksom på seniorboenden, trygghetsboenden och andra boenden som är anpassade för äldre. PRO anser att en utredning bör tillsättas som ser över förutsättningarna för att ge enskilda som uppnått en viss ålder möjlighet att välja om de vill flytta till ett särskilt boende. På så sätt kan ofrivillig ensamhet minska och mångas livskvalitet öka.

Äldres behov av bostäder måste tydliggöras i de kommunala bostadsförsörjningsplanerna.

Samhällsplanering och kollektivtrafik

En trygg livsmiljö innebär att närmiljön utformas utifrån de behov som äldre har. Äldre ska ges möjlighet att vara delaktiga i samhällsplaneringen. En säker och genomtänkt gångtrafik ska utvecklas.

- Kollektivtrafiken ska vara väl utbyggd och ha låga avgifter.
- En fungerande färdtjänst är en viktig del av kollektivtrafiken och ska ha samma avgifter och rabatter som övrig kollektivtrafik.
- Äldre ska ha möjlighet att vara delaktiga i att forma samhället och närmiljön.

Om äldre är delaktiga i samhällsplaneringen redan i ett tidigt skede kan hänsyn tas till behoven hos en åldrande befolkning. Butiker och annan service måste finnas tillgänglig även för den som inte har tillgång till bil.

Ett aktivt åldrande kräver en fungerande kollektivtrafik. Det är viktigt att de allmänna transportmedlen är tillgängliga för alla. Färdtjänsten är en del av kollektivtrafiken och ska ha samma avgifter och rabatter som övrig kollektivtrafik. Avgifter och rabatter för pensionärer är en lokal eller regional angelägenhet. Servicelinjer är viktiga komplement till övrig kollektivtrafik.

Livsvillkoren skiljer sig åt mellan landsbygd och stora städer i Sverige. Det är viktigt att uppmärksamma när kollektivtrafik, färdtjänst och samhällsservice i form av bankkontor, livsmedelsbutiker och apotek försvinner från gleset befolkade områden. Det blir svårare att leva ett självständigt och oberoende liv när service försvinner.

För att stärka servicen kring bland annat pensioner ska PRO verka för att Statens servicecenter, SSC, inrättas i varje kommun.

Ett hälsosamt och stimulerande liv

Det är aldrig för sent med hälsofrämjande och berikande upplevelser tillsammans med andra. PRO har ett stort utbud av aktiviteter som främjar hälsa och gemenskap.

- Kommuner i hela landet måste tillhandahålla tillgängliga lokaler till rimliga kostnader för PRO:s stora utbud av verksamhet.
- Kultur och friskvård främjar äldres hälsa och är viktiga delar för att motverka ofrivillig ensamhet.
- Ett nionde folkhälsomål bör läggas till de övriga åtta målområdena. De äldres villkor ska beaktas.

De flesta av oss äldre lever ett ganska gott och aktivt liv. En nybliven pensionär kan räkna med att ha många aktiva år framför sig, och pensioneringen kan ge möjlighet att förverkliga önskningar man tidigare inte har haft tid att uppfylla.

Samtidigt vet vi att ett gott liv i hälsa hänger nära samman med de sociala livsvillkoren. De sociala och ekonomiska klyftorna bland äldre återspeglas i skillnader i ohälsa och för tidig död. Det måste skapas förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

För att motverka ensamhet och ofrivillig isolering finns runt om i landet så kallade kontaktombud, det vill säga PRO-medlemmar som håller kontakt med andra medlemmar som av olika anledningar inte har möjlighet att delta i möten och andra verksamheter. Systemet med kontaktombud inom PRO bör stimuleras och utvecklas. Det bidrar till hälsa och glädje både för de som är kontaktombud och de som får stöd.

Kulturupplevelser främjar äldres hälsa. Alla ska ha tillgång till litteratur, scenkonst, museer och andra berikande upplevelser men också själva få vara delaktiga i kulturskapande genom att till exempel sjunga, spela teater eller ägna sig åt hantverk.

Bibliotekens och bokbussarnas roll är viktig, inte bara för bokutlåning utan för att de tillhandahåller tjänster som till exempel internet och fungerar som sociala mötesplatser. Internet ska finnas tillgängligt på alla särskilda boenden.

Runt om i landet växer PRO-kulturföreningar fram. Det är viktigt att kultur är ett självklart inslag inom äldreomsorgen. Alla äldre ska ha tillgång till varierande och regelbundna kulturupplevelser.

Det hälsofrämjande arbete som PRO bedriver ska utvecklas och vara en naturlig del av hela organisationen. PRO Folkhögskola fortsätter att erbjuda kurser i kost, hälsa och rörelse, för både enskilda medlemmar och för friskvårdsansvariga i föreningar och distrikt som sedan kan engagera medlemmar i hela landet.

PRO genomför varje år större friskvårdsarrangemang i form av riksmästerskap i boules, orientering och golf, PRO-klassikern, PRO-vetarna med mera. Mästerskapen ska utvecklas och bli fler.

Sveriges riksdag har fattat beslut om ett övergripande mål och åtta målområden för folkhälsopolitiken. Målet är att folkhälsopolitiken ska skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. PRO anser att ett nionde målområde ska läggas till de nuvarande åtta, där de äldres villkor ska beaktas.

Äldres sexualitet

Sexualitet är en del av ett liv i hälsa och är för många en källa till glädje och njutning. Fortfarande finns det i samhället fördomar om att äldre har tappat sin sexuella lust och förmåga. Självklart ska även äldre, oavsett kön, sexuell läggning och omsorgsbehov, kunna uttrycka och utveckla sin sexualitet.

I dag handlar äldres sexualitet ofta om bristande förmåga, men sexualitet är så mycket mer. För att motverka att frågor om äldres sexualitet och sensualitet beläggs med tabu krävs mer forskning, uppmärksamhet i medierna samt utbildning av vård- och omsorgspersonal och andra strategiska viktiga personer inom kommun och region.

Hjälpmedel och välfärdsteknik

Bra hjälpmedel behövs för att öka äldres trygghet och öka den egna friheten. Kommuner och regioner måste se till att äldre får de hjälpmedel de behöver och har rätt till. Välfärdsteknik används allt oftare och ska bidra till äldre personers möjlighet att bibehålla sitt oberoende och leva ett självständigt liv. Användande av välfärdstekniken ska alltid utgå från den äldres självbestämmande, välbefinnande och integritet.

- Hjälpmedel ska ingå i högkostnadsskyddet för hälso- och sjukvård.
- Hörselvården ska vara offentligt finansierad.
- Den nya tekniken ska öka enskildas självständighet, inte ersätta personal inom vården och omsorgen.

Väl fungerande hjälpmedel förebygger skador och bidrar till ett friskare liv. Kommuner och regioner måste se till att äldre behöver och har rätt till.

Regionerna överlåter i dag tillhandahållandet av allt fler hjälpmedel till marknaden. Resultatet blir att hjälpmedel som inte efterfrågas av tillräckligt många försvinner ur utbudet. Kvaliteten riskerar också att bli sämre när regionerna inte agerar som en stor uppköpare som kan ställa hårda krav i fråga om kvalitet. För att alla äldre ska ha råd att skaffa de hjälpmedel de behöver ska hjälpmedlen ingå i högkostnadsskyddet för hälso- och sjukvård.

För att en enskild ska kunna få tillgång till bra och ändamålsenliga hjälpmedel krävs god information om vilka alternativ som finns utifrån hens behov. Ett exempel är hörselhjälpmedel i form av hörselapparater som kan bli mycket kostsamt för en enskild äldre.

PRO anser att hörselvården ska vara offentligt finansierad.

Dagens hjälpmedel är ofta dåligt anpassade till äldres förutsättningar. Samhället behöver stimulera utveckling av nya, bättre och mer kostnadseffektiva hjälpmedel. PRO bör vara involverat i eller rådfrågas när ny välfärdsteknik tas fram. Det finns också anledning för PRO att engagera sig i den forskning som sker vid universitet och högskolor.

PRO välkomnar ny teknik när den innebär förbättrad livskvalitet och sker på den äldres egna villkor. Sverige var tidigare ett föregångsland inom välfärdsteknik men har halkat efter andra länder. Intresset och kompetensen varierar dessutom mellan landets kommuner.

En utvecklad välfärdsteknik innebär bättre levnadsvillkor för äldre och en effektivare användning av samhällets resurser. Staten behöver ta ett större ansvar för att välfärdstekniken ska utvecklas i Sverige. Självklart ska äldre delta i det arbetet.

Äldre personer ska inte tvingas till lösningar man inte förstår eller känner sig bekväm med. Det är också viktigt att den nya tekniken inte ersätter personal inom vården och omsorgen.

Trygghet och säkerhet

Äldre ska känna trygghet och säkerhet i vardagen – oavsett om det är i hemmet eller ute i samhället. Det förebyggande arbetet är viktigt för att äldre inte ska uppleva oro eller få skador och sämre hälsa till följd av fall, brott eller kränkningar.

- Det ska vara en nollvision mot fallolyckor – kommunerna ska erbjuda besök till alla pensionärer som vill, för att säkra trygghet och säkerhet i hemmen.
- Personal inom vården och omsorgen ska få utbildning för att bättre upptäcka våld och kränkningar mot äldre.
- Det behövs bättre stöd och utbildning till anhöriga som vårdar äldre.

Många av de fallolyckor som äldre drabbas av kan förebyggas. I en del kommuner finns så kallade fixartjänster, det vill säga en anställd fixare hjälper till med praktiska uppgifter hos äldre som att byta glödlampor och sätta upp gardiner. Tjänsterna är en viktig del i det förebyggande arbetet.

Det förekommer både psykiskt och fysiskt våld mot äldre. Grova kränkningar och försummelse är också våld, och kvinnor drabbas i större utsträckning än män av sämre hälsa efter våld och kränkningar. Äldre utsätts för våld i det egna hemmet och ibland inom vården och omsorgen.

Många äldre lider av psykisk ohälsa och antalet äldre med psykiska sjukdomar och demenssjukdomar ökar. Bristande kunskap om konsekvenserna av dessa sjukdomar kan leda till olika former av våld.

Anhöriga spelar en ovärderlig roll inom äldreomsorgen, men ibland inträffar våld även mellan anhöriga och närstående. Bättre stöd till anhöriga skulle sannolikt bidra till att minska våldet.

Personal inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen måste utbildas så att de har möjlighet att upptäcka och förhindra våld och kränkningar mot äldre, så att de kan bemöta äldre som har varit utsatta för detta.

Brott och bedrägerier mot äldre ökar. Samhället måste ta det på största allvar och vidta förebyggande åtgärder.

PRO ska tillsammans med samhället arbeta för att vidta förebyggande åtgärder mot brott och bedrägerier mot äldre. En statlig e-legitimation bör införas.

Tillgänglig hälso- och sjukvård för ett liv i hälsa

Hälso- och sjukvården är till för alla, ska ges på lika villkor och betalas solidariskt via skattesystemet. Behoven ska styra. Vården ska vara likvärdig över hela landet.

- Hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd ska inte utgöra ett hinder för någon som behöver vård eller läkemedel.
- Det ska vara lätt att få vård i sin närhet och på rätt vårdnivå.
- Varje multisyjuk patient ska ha en läkare eller ett vårdteam med totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

Äldre personer har mycket olika behov av hälso- och sjukvårdsinsatser, och vården måste i högre grad anpassa sig till detta faktum. I dag vänder sig många äldre personer till sjukhusens akutmottagningar. Perspektivet bör vändas så att primärvården och närsvården byggs ut och mobila multiprofessionella team ska kunna besöka sköra äldre i hemmet. God och nära vård innebär en förstärkt primärvård.

Personalkontinuiteten, särskilt vid kontakt med läkare, måste förbättras. Primärvården måste förstärkas när det gäller förebyggande, behandlande och rehabiliterande insatser för äldre. Den geriatriska och gerontologiska kompetensen måste öka hos vårdens och omsorgens professioner.

En tillgänglig hälso- och sjukvård för äldre personer handlar också om högkostnads-skyddens nivåer både för vård oavsett huvudman samt läkemedel. Dessa högkostnadsskydd får inte vara så höga att de utgör ett ekonomiskt hinder för någon. Att vara sjuk och behöva köpa mediciner kan bli dyrt. Därför måste fler läkemedel omfattas av högkostnadsskydd.

Hälso- och sjukvården måste bli mer jämlik och jämställd. Det ska inte vara så att man måste bo i "rätt" region för att kunna få åtnjuta den bästa vården som kan ges. I alla regioner ska det finnas den bästa vård som kan ges, inklusive ambulanssjukvård.

Nätläkarna belastar den offentliga vården vad gäller skattemedel och det finns en stor risk att lindrigt sjuka tränger undan de patienter som har störst vårdbehov.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska den som har störst vårdbehov få vården först. Det är av stor vikt att sjukvårdens huvudmän uppfyller vårdgarantin.

Den offentliga finansieringen av fristående nätläkarföretagsverksamhet bör därför avskaffas, eftersom den leder till att behovsprincipen åsidosätts. Många vårdcentraler i offentlig regi erbjuder i dag digital sjukvård, vilket kan vara ett bra alternativ till nätläkare, framför allt i glesbygd.

Screening

Alla äldre ska från och med 65 års ålder erbjudas hälsosamtal och hälsoundersökning vart tredje år fram till 75 års ålder och därefter vartannat år. Alla män ska ges möjlighet till undersökning för prostatacancer från 50 års ålder. Alla kvinnor ska erbjudas mammo-grafi från 40 års ålder och uppåt. Alla pensionärer ska erbjudas undersökning för upptäckt av tjock- och ändtarmscancer samt aortabräck. Alla kvinnor ska erbjudas gynekologisk cellprovskontroll från 20 års ålder.

Psykisk hälsa hos äldre

Depression och annan psykisk ohälsa drabbar många äldre, men detta uppmärksammas inte tillräckligt inom vården och omsorgen. Det medför onödigt lidande – inte bara för de drabbade utan även för anhöriga. Det förekommer också att psykoser och depression förväxlas med demens. Själv mord bland äldre kan förebyggas om vården upptäcker psykisk ohälsa i tid.

Psykiska sjukdomar hos äldre är för det mesta behandlingsbara. Men för att göra äldre-psykiatri mer tillgänglig för dem som drabbas behöver psykiatrisk kompetens med kunskap om äldre knytas till vårdcentraler och till de äldre vårdsteam som byggs upp för att samordna vården och omsorgen av äldre med sammansatta behov.

Primärvården bör tillföras kompetens i geriatrik, gerontologi, demenssjukdomar och äldrepsykiatri.

Palliativ vård och omsorg

Det är allas rätt att i livets slutskede få stöd och hjälp utifrån de behov och önskemål varje enskild person har, så kallad person-centrerad vård. I fall där man inte kan föra sin egen talan är det viktigt att anhöriga ges möjlighet att företräda personens vilja, under förutsättning att den enskilda personen medgett det.

Symtomlindring är grunden i vården i livets slut, men där också avslutande av relationer är viktigt, för att man ska kunna förlika sig med döden. Stöd till närstående under vårdtiden och efter dödsfallet är en viktig del av den palliativa vården. Den palliativa vården och omsorgen ska utvecklas och finnas tillgänglig i hela landet.

Läkemedel för äldre

Läkemedel är en viktig del av behandlingen vid många sjukdomar. Rätt använda är läkemedel för många människor skillnaden mellan liv och död. Ett sätt att förbättra läkemedelsbehandlingen behandlingen av multisjuka äldre är att varje multisjuk patient får en läkare eller ett vårdteam med totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

Kunskapen om äldres läkemedelsbehandling måste bli bättre och forskningen om interaktioner av läkemedel hos äldre måste intensifieras, för att motverka biverkningar till följd av en felaktig ordination.

Patienterna själva måste få bättre information om syftet med behandlingen och om läkemedlens användning och förväntade resultat både vid utskrivningstillfället och vid utlämning av läkemedlet. Patienter bör, tillsammans med anhörig där så krävs, få en årlig genomgång av sin medicinlista.

Vaccinationsprogram för äldre

Förebyggande hälso- och sjukvård medverkar till en friskare befolkning och till att vårdens resurser kan nyttjas mer effektivt. I dag finns tre vacciner som riktar sig direkt mot äldres sjukdomar: vaccin mot bältros, influensa respektive pneumokocker.

Det är viktigt att det skapas ett nationellt vaccinationsprogram för äldre som ger tillgång till kostnadsfritt vaccinationsskydd där vaccin mot covid-19 ingår, tillsammans med vaccin mot bältros, influensa och pneumokocker.

Patientsäkerhet och kvalitetsarbete

Varje år skadas många människor i vården. Det är viktigt att sjukvården ständigt förbättrar patientsäkerheten.

Handläggningstiden för anmälan om fel och brister i vården från privatpersoner måste kortas. Information till äldre och deras närstående om vart man vänder sig när det uppstått fel eller brister i vård- och omsorg samt läkemedelshanteringen måste förbättras. Här är samverkan mellan patientnämnder och pensionärsorganisationerna viktig.

Det är viktigt att vården följer de kvalitetsregistret som finns för många sjukdomar.

Mångfald och vinstintressen inom vård och omsorg

PRO anser att offentligt finansierad vård ska drivas utan vinst-syfte samtidigt som möjligheterna att välja, och välja bort, en vårdgivare bibehålls och vidareutvecklas. PRO slår vakt om äldres rätt att välja innehåll i äldreomsorgen.

- Vinstintressen får aldrig styra utformningen av vård och omsorg.
- Det ska alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger och driver samt hemtjänst och äldreboende som kommunen driver.
- Den svenska förvaltningsmodellen ska ses över.

Det ska alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger och driver samt hemtjänst och äldreboenden som kommunen driver. Merparten av sjukvården ska drivas i offentlig regi, och kommunerna och regionerna ska alltid svara för finansiering.

Vinstintresse får aldrig styra utformningen av sjukvården och äldreomsorgen. Eventuell vinst ska återinvesteras i verksamheten. Kommuner och regioner ska fastställa bestämda kvalitetskrav som alla utförare är skyldiga att följa.

De privata sjukvårdsförsäkringarna blir allt fler. Enligt hälsooch sjukvårdslagen ska den som har störst vårdbehov få vård först. Därför anser PRO att sjukvård som finansieras med offentliga medel inte ska ge patienter med privata sjukvårds-försäkringar förtur.

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

Reglerna för offentlig upphandling försämrar kontinuitet och långsiktighet, till exempel när ett avtal med en entreprenör som driver särskilda boenden går ut och ska upphandlas på nytt. Vid de flesta upphandlingar får dessutom priset alltför stor betydelse.

De offentligt finansierade sjukhusen ska drivas offentligt eller av icke vinstdrivna vårdgivare. Sjukhus med en naturlig monopolställning utanför storstadsområdena ska, liksom universitets- eller regionsjukhus, alltid drivas i offentlig regi.

Avskaffa Lagen om valfrihetssystem (LOV) inom äldreomsorgen

Forskning visar att äldre hellre vill välja innehåll i äldreomsorgen än utförare. Kommuner ska alltid kunna erbjuda kommunalt drivna tjänster som ingår i stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Vårdvalet i primärvården

För den enskilda patienten kan det vara viktigt att få göra egna val inom primärvården. Men möjligheten att välja ska inte vara beroende av att företag får etablera sig fritt.

Krav på konkurrensneutralitet och flera aktörer förhindrar god samverkan mellan primärvård och den kommunala omsorgen. Det påverkar särskilt äldre med flera sjukdomar och deras anhöriga som är beroende av insatser från olika aktörer. Vårdkedjan från att patienten skadas eller drabbas av sjukdom tills hen är återställd, ska vara obruten.

Regionerna behöver styra var verksamheterna ska etableras utifrån befolkningens behov. Annars finns risken att vissa områden får en försämrad öppenvård medan andra områden får ett överflöd av vårdcentraler. De senaste åren har vi sett hur glesbygd och socialt utsatta områden drabbats av denna utveckling.

Den förebyggande vården kan bli lidande när vårdgivarna konkurrerar om enskilda patienter, eftersom förebyggande insatser tar resurser från patientkontakterna. Risken är stor att vårdgivare försöker välja bort patienter som inte betraktas som lönsamma. De som drabbas är då ofta äldre med många sjukdomar, kroniskt sjuka, psykiskt sjuka och svenskar som invandrat och som inte behärskar svenska.

Etableringsfrihet

Etableringsfrihet innebär att vilken vårdgivare som helst som uppfyller kvalitetskrav som kommun eller region har satt upp kan etablera sig. Detta är problematiskt eftersom kommunen eller regionen förlorar kontroll över var utförare väljer att etablera sig, och det blir därmed svårare att samordna vård och omsorg för sköra äldre.

Risken är stor att det blir en ojämlig tillgång till vård och omsorg inom kommunen och regionen. En återinförd etableringskontroll kan förbättra förutsättningarna för en ökad samordning mellan exempelvis primärvården, hemsjukvården och hemtjänsten.

Den svenska förvaltningsmodellen

Covid-19-pandemin har visat att det finns tydliga problem med den svenska förvaltningsmodellen. Ansvar har bollats mellan olika nivåer och aktörer i samhället. Stat, regioner, kommuner och myndigheter har dragit åt olika håll. Det har drabbat inte minst äldre personer.

Utvärderingar av hur samhällets lyckats hantera pandemin visar att samarbete och samordning har fallerat i flera avseenden. Den svenska förvaltningsmodellen bör åter ses över för att vi ska stå bättre rustade inför framtida kriser.

Konsumentmakt

Konsumenter ska ges ökad makt och ökad tillgång till kunskap. PRO:s medlemmar ska bli kunniga och medvetna konsumenter för att kunna påverka.

- Den kommunala konsumentvägledningen ska vara obligatorisk.
- Bankkontor ska erbjuda kontanthantering; offentliga aktörer samt handel och restauranger måste ta emot kontanter.
- Förpacknings- och livsmedelsindustrin ska utveckla förpackningar som alla konsumenter kan hantera utan hjälp.

På allt mer avreglerade marknader ställs vi inför allt fler val som kräver att vi har tid och kunskap. Aggressiva försäljningsmetoder lockar människor in i avtalsförhållanden som det kan vara svårt att ta sig ur. De allra äldsta är en särskilt känslig grupp när det gäller bedrägerier i olika former. Därför behövs en lagstiftning som står på konsumenternas sida. Det är också av vikt att den kommunala konsumentrådgivningen utvecklas och görs obligatorisk, för att gynna svagare konsumenter.

Allt fler betalningar sker med kort och via internet. Kontanter och kontanthantering blir allt mindre förekommande. Hänsyn måste tas till de äldre som står utanför det digitala samhället.

Speciella lösningar krävs från både samhället och kommersiella aktörer för att göra det möjligt att sköta betalningar om man inte har kort eller internet. Kontanter är ett lagligt betalningsmedel medel och ska kunna användas så länge riksdagen inte har beslutat om annat.

Förpackningarnas utformning kan skapa svårigheter för alla – och inte sällan för äldre personer med funktionsnedsättning. En nedsatt handfunktion eller obegripliga och krångliga mekanismer för att öppna förpackningarna bidrar till problemen. Förpacknings- och livsmedelsindustrin ska därför utveckla förpackningar som alla konsumenter kan hantera utan hjälp.

Personer med nedsatt handfunktion ska involveras i utvecklingen av förpackningar enligt den svenska standarden för universell utformning. Alla läkemedelsförpackningar ska vara lätthanterliga och bör testas utifrån design för alla.

Priset är naturligtvis viktigt för konsumenter. Framkomligheten till och i butiker är en viktig faktor liksom möjligheten att handla hållbart som blir allt viktigare.

Sättet vi väljer att konsumera på har betydelse både för miljön och för de människor som finns i produktionen. PRO ska föregå med gott exempel genom att konsumera produkter som är märkta *Fairtrade* i sin verksamhet.

Vid införandet av digitala tjänster inom offentliga sektorn ska det ingå utbildning för dem som förväntas använda tjänsterna. Det måste också skapas rutiner som underlättar ärendehantering för dem som inte kan ta del av de digitala tjänsterna. PRO ska verka för att e-legitimation ska kunna användas över tid i alla digitala produkter.

Integration

PRO är en välkommande och öppen organisation som välkomnar medlemmar med rötter i andra länder.

- PRO strävar efter att ha fler medlemmar med olika bakgrund och från olika kulturer.
- Integrationsarbetet innebär ett aktivt utbyte av erfarenheter och kunskap, till exempel om kulturella seder, mat och historia.

PRO ska utveckla integrationsarbetet i hela organisationen, bland annat tillsammans med ABF, andra organisationer och kommuner. Vi vill vara delaktiga i integrationsarbetet över generationsgränser genom till exempel språkkaféer.

Målet för arbetet är att öka förståelsen inom PRO för andra kulturer, vilket bidrar till förbättrad integration. Det ska också motverka att grupper ställs mot varandra och leda till att PRO får fler medlemmar med bakgrund, kompetens och erfarenheter från andra länder.

PRO ska, som en del av samhället, bidra till ett bra mottagande för de flyktingar som kommer till Sverige. En del av detta arbete kan vara att skapa mötesplatser över generationsgränserna. PRO kan bidra med viktig information om det svenska samhället. Personer som kommit till Sverige mitt i livet och inte hunnit förvärvsarbeta tillräckligt många år riskerar att få mycket låg pension. Problemet växer och förslag måste läggas för att antalet pensionärer med låg ekonomisk standard inte ska öka.

PRO och miljön

För en organisation som PRO är klimat- och miljöarbetet centralt, inte minst mot bakgrund av att kommande generationer ska kunna leva ett bra liv. PRO ska aktivt bidra till att genomföra målen i Agenda 2030 och till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.

- PRO ska arbeta för att ändra direktiven till AP-fonderna i syfte att dessa ska upphöra med alla investeringar i fossilindustrin.
- PRO ska samarbeta med andra organisationer och generationer för att få större genomslag för klimat- och miljöfrågorna.
- PRO ska öppet redovisa vad vi gör för att stödja arbetet enligt Agenda 2030.

PRO har ett engagemang för klimat- och miljöfrågor och tar sitt ansvar för att förebygga och minska miljöpåverkan samt verka för en hållbar utveckling. PRO strävar efter att bli en klimat-neutral organisation. Vi ska därför analysera vad organisationen kan göra för att stödja arbetet enligt Agenda 2030.

PRO ska hushålla med naturresurser och energi i all vår verksamhet. Vi ska sätta människors hälsa och säkerhet i centrum och utbilda, informera och stimulera både medlemmar och medarbetare i organisationen till engagemang, delaktighet och ansvar i miljöarbetet.

PRO ska ställa lika höga miljökrav på samarbetspartners som vi ställer på vår egen verksamhet.

Ett av de mer akuta hoten mot miljön är den globala uppvärmningen, och för att hejda klimatförändringarna måste utsläppen av växthusgaser minska. En stor källa till koldioxidutsläpp är användningen av fossil energi. För att snabba på omställningen mot förnybara energikällor ska PRO verka för att AP-fonderna upphör med investeringar i fossil industri, även om det på kort sikt kan innebära att avkastningen blir något lägre.

De distrikt som har lust och möjlighet ska ges i uppdrag att ta fram en handlingsplan för arbetet med hållbarhet och klimat.

PRO tar plats i världen

PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmännisklighet sträcker sig längre än Sveriges gränser. PRO är med och påverkar livsvillkoren för äldre även internationellt.

- PRO ska aktivt arbeta för pensionärer i Sverige, Europa och världen.
- Alla nivåer i PRO ska öka samarbetet med pensionärsorganisationer i Norden och Europa.
- Distrikt och föreningar ska stimuleras till internationellt samarbete.

Världen binds samman mer och mer för varje dag. Världsekonomin påverkar oss alla, liksom klimathotet, migrationen och det senaste exemplet med pandemier. Genom internet och ett ökat resande knyts människor närmare varandra.

Alla världens länder har i FN åtagit sig att bidra till en globalt hållbar utveckling socialt, ekonomiskt och miljömässigt i en gemensam agenda fram till 2030. Sverige bidrar genom kommuner, företag och organisationer som PRO till en mera rättvis och hållbar värld för alla, var och en på sitt sätt.

PRO tänker globalt, även om vi för det mesta agerar lokalt. En av de stora globala utmaningarna är den växande andelen äldre i världen. Äldre i fattigare länder saknar ofta tillgång till fungerande sjukvård och äldreomsorg och de tappar med bristfälliga pensionsystem eller inga pensioner alls.

Vi agerar till exempel genom Help Age International (en global organisation som vi tillhör) för att utveckla och stärka äldres mänskliga rättigheter, motverka ålderism och få beslutsfattarna att förstå och inse vikten av att äldrefrågorna uppmärksammas på internationell nivå.

På EU-nivå är vår roll att tillsammans med andra nordiska pensionärsorganisationer stå upp för en samhällsmodell som bygger på en generell och solidariskt finansierad välfärd. I Europa ser vi bekymmersamma tendenser när till exempel professionell kompetens inom vård och omsorg dras ner och ersätts av frivilliga insatser.

PRO är representerat i EU:s ekonomiska och sociala kommitté. Det är en unik möjlighet att påverka livsvillkoren för äldre inom EU samt arbeta för att de sociala frågorna ska få en större plats i det europeiska samarbetet.

På samma sätt står de nordiska organisationer som PRO samverkar med upp för solidaritet och generella välfärdssystem. Den samverkan som finns på nordisk nivå, i en samarbetskommitté där åtta nordiska pensionärsorganisationer ingår, är viktig för att utbyta erfarenheter mellan länderna och gemensamt driva frågor, både i Norden och inom EU. Genom Nordiska samarbetskommittén (NSK), är PRO medlem i Age Platform Europe. Det är angeläget att även distrikt och föreningar stimuleras till internationellt samarbete.